

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
 - **PO-punten** 3
 - **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

 - **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Mr. dr. Chana Grijsen
Mr. drs. Marije Jeltens
Mr. dr. Lies Punselie
 - **Docent** Mr. Corinne Koopman
 - **Uitgever** Igno Ketelaars
 - **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam
 - **Foto omslag** Splinter Photography, Job Jonathan Schlingemann
- © 2022 JurisDidact, Gorssel
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.
- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 189,50 (excl. btw), tenzij anders vermeld. Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
 - **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
 - **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
 - **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers BV, gedeponeed bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 4

Pretoets – 6

Blok A

Samenlevens

A1 Kennis – 9

A2 Procederen – 14

Blok B

Huwelijkse voorwaarden

B1 Kennis – 19

B2 Procederen – 27

Blok C

Wettelijke gemeenschap van goederen

C1 Kennis – 30

C2 Procederen – 36

Antwoorden pretoets en casuïstiek – 39

Noten – 41

Literatuur – 44

Toetsvragen – 45

Inleiding

Na het uiteengaan van partners wordt regelmatig geprocedeerd over de verdeling van bezittingen en schulden, en over vorderingen van de een op de ander. De vermogensrechtelijke kant van het samenwonen is niet altijd geregeld. Wanneer dit wel het geval is, kan dat op verschillende manieren: samenwoners met een samenlevingsovereenkomst en gehuwden/geregistreerde partners zonder en met (verschillende soorten) huwelijkse/partnerschapsvoorwaarden. Ook kent de wet in Boek 1 en 3 BW vele regels voor de verschillende situaties. Het is daarom een zoektocht naar de juiste wijze van het onderbouwen van een vordering (of verzoek in een verzoekschrift-procedure) van de ene partner op de ander. Toch is het belangrijk te weten waar de betreffende vordering op kan worden gebaseerd. Alleen dan kan de vordering goed worden onderbouwd en is er zicht op bijvoorbeeld de verjaringstermijn en de te verwachten verweren. Zonder goede onderbouwing heeft de procedure minder kans van slagen. De rechter legt de vordering immers langs de lat van het stellen en bewijzen, en zal een vordering die onvoldoende is onderbouwd afwijzen, ook al is het bijvoorbeeld overduidelijk dat er tijdens het samenwonen vermogensverschuivingen hebben plaatsgevonden.

Deze cursus is bedoeld voor de advocaat die optreedt in familie-vermogensrechtelijke geschillen, en die duidelijke handvatten wil hebben om de brij van geldstromen van een etiket te voorzien en te analyseren of en hoe een vordering kans van slagen heeft. Elk gedeelte begint met een uiteenzetting van de theorie, terminologie, toepasselijke wetsartikelen en jurisprudentie. Daarna volgt per situatie een praktisch overzicht van de in te stellen vorderingen en de mogelijke verweren.

Deze cursus bestaat uit de volgende blokken:

Blok A

Blok B

Blok C

Samenlevens

Huwelijkse voorwaarden

Wettelijke gemeenschap van goederen

■ Doelstellingen

Na afloop van deze juridische nascholing:

- is uw kennis over de vermogensrechtelijke gevolgen van de verschillende wijzen van samenleven vergroot;
- heeft u inzicht in de juiste terminologie, toepasselijke wetsartikelen en jurisprudentie;
- weet u via welke route u een vordering of een verzoek kunt indienen;

- weet u hoe u de vordering of het verzoek moet onderbouwen en welke verweren u kunt verwachten of voeren.

■ *Opmerking*

Deze nascholing is in drie gedeelten, Blok A, B en C door te werken. U zult voor elk van de blokken een uur nodig hebben. Mogelijk beklijft de stof beter als u het programma in drie gedeelten doorwerkt.

■ *Criteria toets*

U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist beantwoordt. U kunt tweemaal herkansen.

■ *Over de docent*

Mr. C. (Corinne) Koopman is raadsheer bij het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Zij behandelt zaken op het gebied van familierecht en erfrecht. In het verleden is zij lange tijd werkzaam geweest als advocaat. Zij is tevens medewerker van het *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht* en redactielid van de Kennisbank van Split-Online.

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennisniveau is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pretoets maken. De resultaten van deze pretoets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Voor samenlevers gelden andere wettelijke regels dan voor gehuwden. Welke van de navolgende wettelijke bepalingen is niet van toepassing op samenlevers?
 - A Ongerechtvaardigde verrijking ex art. 6:212 BW.
 - B Vergoedingsrecht ex art. 1:87 BW.
 - C Redelijkheid en billijkheid ex art. 6:2 BW.
 - D Onverschuldigde betaling ex art. 6:203 BW.

- 2 Diederik en Anna gaan in 2003 samenwonen. In 2004 kopen zij samen een woning, die op beider naam wordt gezet. Hoe noemen we deze gezamenlijke eigendom?
 - A Eenvoudige gemeenschap.
 - B Beperkte gemeenschap.
 - C Wettelijke gemeenschap.
 - D Geen van bovenstaande.

- 3 Sanne en Ewout wonen samen in de woning van Ewout. Zij willen een garage laten bijbouwen, maar omdat Ewout daarvoor geen geld heeft, stelt Sanne haar spaargeld ad € 20.000 aan Ewout ter beschikking, die daarmee de aannemer betaalt. Als het stel zes jaren later uit elkaar gaat, wil Sanne haar geld terug. Zij baseert haar vordering op ongerechtvaardigde verrijking. Welk verweer van Ewout kan hem niet baten?
 - A De garage was een luxe-wens, en hij had deze zonder de bijdrage van Sanne nimmer laten bijbouwen.
 - B Het betrof een schenking van Sanne aan Ewout.
 - C De vordering van Sanne is verjaard.
 - D De woning is door de garage niet in waarde gestegen.

- 4 Als er huwelijksvoorwaarden zijn aangegaan, zijn de bepalingen uit Titel 7 van Boek 1 BW (*De wettelijke gemeenschap van goederen*) niet van toepassing, is dit juist?
 - A Ja, die bepalingen gelden immers alleen voor de wettelijke gemeenschap van goederen, zoals die geldt voor mensen die niets hebben geregeld.
 - B Nee, indien in de huwelijksvoorwaarden een beperkte gemeenschap is overeengekomen, is daarop Titel 7 van Boek 1 BW van toepassing.

- C** Nee, wanneer de huwelijkse voorwaarden een finaal verrekenbeding bevatten, is daarop Titel 7 van Boek 1 BW van toepassing.
- D** Nee, wanneer de echtgenoten samen een woning kopen, is dat een eenvoudige gemeenschap waarop Titel 7 van Boek 1 BW van toepassing is.
- 5** Tussen echtgenoten kunnen vergoedingsrechten ontstaan doordat eigen geld wordt aangewend ten behoeve van de ander. Waarom is daarbij van belang of het eigen geld is overgeheveld voor of na 1 januari 2012?
- A** Vanaf die datum wordt de verjaring van vorderingen tussen echtgenoten automatisch verlengd.
- B** Vanaf die datum geldt de wettelijke beperkte gemeenschap van goederen.
- C** Vanaf die datum geldt de evenredigheidsleer.
- D** Vanaf die datum wordt de huwelijksgemeenschap van rechtswege ontbonden op het tijdstip van indiening van het verzoek tot echtscheiding.
- 6** Voorafgaand aan hun huwelijk zijn Boris en Esmée huwelijkse voorwaarden overeengekomen omdat Esmée ondernemer is, en zij eventuele crediteuren buiten de deur willen houden. In de huwelijkse voorwaarden hebben zij daarom afgesproken dat er geen enkele gemeenschap is, maar dat zij in geval van echtscheiding zullen afrekenen alsof zij zijn gehuwd in gemeenschap van goederen. Kan Esmée in de echtscheidingsprocedure verzoeken te bepalen dat de op naam van Boris staande woning aan haar wordt toegedeeld?
- A** Nee, de woning is eigendom van Boris en hoeft niet te worden verdeeld.
- B** Ja, het finaal verrekenbeding brengt mee dat alles moet worden verdeeld.
- C** Ja, omdat het aanwezige vermogen wordt vermoed te zijn gevormd uit hetgeen verrekend had moeten worden.
- D** Nee, maar dat kan anders zijn als er uit overgespaarde inkomsten is afgelost op de hypotheek.
- 7** Sabine heeft tijdens haar huwelijk met Frans in 2010 van haar oma een erfenis ontvangen van € 14.000. In haar testament had oma bepaald dat wat haar kleinkinderen zouden erven niet valt in enige huwelijksgemeenschap. In 2012 stort Sabine van dit bedrag € 10.000 op de gezamenlijke betaalrekening van haar en Frans, omdat zij met het gezin een rondreis willen gaan maken in Canada. Als Sabine en Frans in 2016 gaan scheiden, is het saldo op de betaalrekening € 32,56. Welke stelling is juist?
- A** Het geld is opgegaan aan de kosten van de huishouding, dus Sabine kan geen aanspraak meer maken op vergoeding van haar storting.
- B** Door het geld te storten op de gezamenlijke betaalrekening, is het geld gemeenschappelijk geworden.

- C** Het geld is niet meer traceerbaar, dus Sabine heeft pech.
 - D** Als gevolg van de vermogensverschuiving heeft Sabine in beginsel jegens de gemeenschap recht op vergoeding van het bedrag.
- 8** Sarah en Marco zijn gehuwd. Zij hebben huwelijkse voorwaarden met een koude uitsluiting. In 2017 steekt Sarah € 25.000 in de aankoop van een tweedehands Mercedes voor Marco. De auto wordt aan Marco geleverd en op zijn naam gezet. In 2019 gaat het stel uit elkaar. Sarah wil haar investering terug. Marco beroept zich erop dat de auto inmiddels total loss is, en hooguit € 2.000 zal opbrengen. Welke stelling is juist?
- A** Er geldt een koude uitsluiting, dus art. 1:87 BW (de vergoedingsplicht tussen echtgenoten) is niet van toepassing.
 - B** Art. 1:87 BW is van toepassing, maar omdat het goed in waarde is gedaald heeft Sarah vanwege de evenredigheidsleer pech.
 - C** Art. 1:87 BW is van toepassing, maar voor dit soort goederen geldt de nominaliteitsleer.
 - D** Doordat Sarah meer dan de helft van de auto heeft betaald, is deze haar eigendom geworden.
- 9** Wat geldt ten aanzien van de tussen ongehuwde samenlevers gemaakte afspraken?
- A** Bij ongehuwde samenlevers kunnen stilzwijgende afspraken alleen worden aangenomen als er geen schriftelijke afspraken zijn.
 - B** Bij ongehuwde samenlevers is de Haviltex-formule alleen van toepassing op de uitleg van de bepalingen uit een samenlevingsovereenkomst.
 - C** Bij ongehuwde samenlevers kunnen in een samenlevingsovereenkomst gemaakte afspraken stilzwijgend zijn gewijzigd.
 - D** Bij ongehuwde samenlevers kan hun feitelijk handelen nooit de in een notariële samenlevingsovereenkomst gemaakte afspraken opzij zetten.
- 10** Sinds 1 januari 2018 trouwen mensen die niets regelen in wettelijke beperkte gemeenschap van goederen. Wat blijft buiten de huwelijksgemeenschap?
- A** Voorhuwelijks vermogen/erfenis.
 - B** Voorhuwelijks vermogen/gift/erfenis.
 - C** Voorhuwelijks vermogen/gift met uitsluitingsclausule/erfenis.
 - D** Voorhuwelijks vermogen/gift/erfenis met uitsluitingsclausule.

CASUS 1

Bart en Marieke

Bart en Marieke hebben elkaar leren kennen via internet. Ze zijn dolverliefd en besluiten na een halfjaar daten om te gaan samenwonen. Dat gaan ze doen in de huurwoning van Marieke. Als de verhuurder een jaar daarna de woning te koop aanbiedt, hoeven Bart en Marieke niet lang na te denken. Dit wordt hun woning. De koopprijs bedraagt € 250.000. Bij de bank weet het stel een hypotheek van € 200.000 te krijgen. De rest komt van het spaartegoed van Bart, die al jong is gaan werken en zodoende al een mooi bedrag heeft gespaard. Verliefd als ze zijn, zetten Bart en Marieke verder niets op papier, en wordt er ook niet gesproken over wat er moet gebeuren met de inbreng van Bart als het stel zou besluiten om uit elkaar te gaan. Helaas loopt de relatie vier jaar later op de klippen, en vertrekt Bart met zijn kleding en spullen naar zijn ouders. Bart schakelt een advocaat in, en die gaat becijferen waar Bart aanspraak op kan maken.

- a De woning is destijds op naam van Marieke gezet. Op welke bedrag kan Bart aanspraak maken, en op welke grond?

- b De woning is destijds op beider naam gezet. Op welk bedrag kan Bart aanspraak op maken, en op welke grond?

- c Maakt het uit of de woning in waarde is gedaald?

■ Inleiding

Steeds meer mensen kiezen ervoor om niet te trouwen, maar om samen te wonen. Voor gehuwden¹ is in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (BW) een aantal zaken geregeld, zoals het huwelijksvermogensrecht, het recht op alimentatie en pensioenverevening. Voor ongehuwde samenlevers gelden deze regelingen niet. Samenlevers kunnen wel zelf de vermogensrechtelijke gevolgen van hun samenleving vastleggen.

■ Stilzwijgende afspraken

Samenlevers kunnen onderhands of in een notariële samenlevingsovereenkomst afspraken vastleggen. Maar zij kunnen ook stilzwijgend afspraken hebben gemaakt. Overal waar in dit blok over 'afspraken' wordt gesproken, worden hiermee niet alleen bedoeld uitdrukkelijk gemaakte afspraken maar ook stilzwijgende afspraken. Stilzwijgende afspraken kunnen in een procedure tussen voormalige samenlevers een grote rol spelen. Op grond hiervan kan niet alleen worden vastgesteld wat tussen de samenlevers die niets hebben geregeld geldt, maar ook of wél vastgelegde afspraken zijn gewijzigd.

Voor het vaststellen van een 'stilzwijgende afspraak' geldt de Haviltex-maatstaf. Daarbij zijn alle omstandigheden van het geval van belang en kan acht worden geslagen op het feitelijk handelen van de samenlevers. Deze maatstaf geldt ook bij beantwoording van de vraag of afspraken (kunnen worden geacht te) zijn gewijzigd.²

■ Eenvoudige gemeenschap

Ondanks het feit dat er voor samenlevers geen automatische (wettelijke) vermogensrechtelijke gevolgen ontstaan, kunnen er wel bepaalde regels uit Boek 3 BW van toepassing zijn. Dat is het geval wanneer de samenlevers samen iets kopen, bijvoorbeeld een woning. We spreken dan van een eenvoudige gemeenschap in de zin van art. 3:166 lid 1 BW. Een eenvoudige gemeenschap kan alleen ontstaan door levering aan de beide partners, en niet doordat zij dit (al dan niet stilzwijgend) afspreken. Deze gemeenschap is beperkt tot het goed, en kan geen schuld omvatten. Eventuele vergoedingsvorderingen kunnen daarom uitsluitend tegenover de andere partner worden ingeroepen, en kunnen niet uit de eenvoudige gemeenschap worden gehaald (zoals de reprise bij een huwelijksgemeenschap).

De regels van Titel 7 van Boek 1 BW (*De wettelijke gemeenschap van goederen*) zijn op een eenvoudige gemeenschap *niet* van toepassing. De bepalingen van Titel 7 van Boek 3 BW (*Gemeenschap*) zijn *wel* (en meteen) van toepassing (art. 3:166 t/m 3:188 BW). Deze bepalingen zijn met name van belang voor (geschillen over) de verdeling van het goed. Ook is belangrijk dat op grond van art. 3:166 lid 3 BW partijen zich, als deelgenoten, tegenover elkaar dienen te gedragen overeenkomstig de eisen van redelijkheid en billijkheid en dat een tussen hen geldende regel niet van toepassing kan zijn voor zover dit naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn (art. 6:2 BW). Deze algemene regel moet je dus altijd in het achterhoofd houden bij het voeren van een verweer. Indien je op de

beperkende werking van de redelijkheid en billijkheid een beroep wilt doen, moet je dit, gelet op de strenge maatstaf die rechters hanteren, goed onderbouwen.

Aankoop gemeenschappelijk goed

Wanneer samenlevers gezamenlijk (ieder voor de onverdeelde helft) een woning kopen, zijn zij ten opzichte van de verkoper van de woning hoofdelijk aansprakelijk voor de voldoening van de verschuldigde koopsom en kosten. In hun onderlinge verhouding zijn zij ieder verplicht om voor het deel dat hen aangaat (de helft) in de schuld en kosten bij te dragen (art. 6:10 lid 1 BW). De partner die bij de aankoop méér dan zijn deel voldoet, krijgt daarom een nominale regresvordering op de ander (art. 6:10 lid 2 BW). Dit geldt uiteraard niet wanneer partijen hierover andere afspraken hebben gemaakt. Deze vordering op de ander is nominaal,³ en geldt ongeacht de vraag of de woning in waarde is gedaald of gestegen.⁴

Uitgaven ten behoeve van het gemeenschappelijke goed

Voor wat betreft uitgaven ten behoeve van de eenvoudige gemeenschap (denk aan een nieuwe cv-ketel of een schilderbeurt) geldt het bepaalde in art. 3:172 BW. De deelgenoten moeten naar evenredigheid van hun aandelen bijdragen in de uitgaven die voortvloeien uit handelingen die bevoegdlijk (volgens de regels van art. 3:170 BW) ten behoeve van de gemeenschap zijn verricht. Daaruit volgt dat dit soort kosten in beginsel door ieder voor de helft gedragen moet worden. Als een partner uit eigen middelen de kosten heeft voldaan, heeft hij voor de helft een regresvordering op de ander. Ook hierover kunnen andere afspraken zijn gemaakt.

Rentelasten en aflossingstermijnen van de hypotheek zijn geen uitgaven in de zin van art. 3:172 BW.⁵ Het aangaan van leningen kan niet gelden als een ten behoeve van (onderhoud en instandhouding van) het gemeenschappelijke pand verrichte handeling. Feitelijk horen deze uitgaven thuis bij art. 6:10 BW, omdat het gaat om een hoofdelijke schuld. Maar ook bij de kosten van de huishouding (waaronder woonlasten kunnen vallen) spelen deze uitgaven een rol. Over de definitie van kosten van de huishouding en de verdeling daarvan kunnen afspraken zijn gemaakt.⁶

Verjaring

Vorderingen van samenlevers op elkaar verjaren volgens de gewone regels.⁷ De verjaringstermijnen van art. 3:307 BW zijn van toepassing op de regresvordering uit hoofde van art. 6:10 BW,⁸ waarbij de vijfjaarstermijn aanvangt indien een partner de vordering voldoet voor meer dan het gedeelte dat hem aangaat.⁹ In beginsel is de vordering namelijk opeisbaar op het moment dat de partner een deel voor de ander betaalt.¹⁰ Zie hiervoor ook het bepaalde in art. 6:38 BW. Ook hierover – het moment van opeisbaarheid – kunnen andere afspraken zijn gemaakt.

Deze verjaringstermijn van vijf jaren geldt ook voor regresvorderingen op grond van uitgaven die zijn gedaan ten behoeve van het gemeenschappelijke goed (art. 3:172 BW).

Het is belangrijk als verwerende partij op de eventuele verjaring een beroep te doen. Een rechter mag deze niet ambtshalve toepassen (art. 3:322 BW).

■ **Kosten huishouding**

Er is geen wettelijke verplichting op grond waarvan samenlevers gehouden zijn naar een bepaalde maatstaf bij te dragen in de kosten van de huishouding. Over de kosten van de huishouding kan in een samenlevingsovereenkomst een afspraak worden gemaakt, waarbij deze meestal luidt dat ieder naar rato van het inkomen bijdraagt. Vaak worden dergelijke afspraken niet nagekomen, of wordt er niet gelijk of naar rato bijgedragen. Ook dat levert bij de beëindiging van de relatie nogal eens discussie op. De ene partner vindt dat hij meer heeft betaald dan de ander. Wanneer er geen vervalbeding is opgenomen in de samenlevingsovereenkomst, wil de partner alsnog het te veel betaalde terugvorderen.

In een procedure zien we dat regelmatig wordt aangeknoopt bij de (langdurige) feitelijke financiële gang van zaken, ook wanneer er andere afspraken zijn gemaakt in een samenlevingsovereenkomst. Uit de feitelijke, normale gang van zaken kan immers een afgesproken verdelingsmaatstaf blijken.¹¹ Wanneer bijvoorbeeld het jarenlang zo was dat de man de woonlasten betaalde en het doorlopend krediet aflostte, en de vrouw de boodschappen en de vakanties voor haar rekening nam, zou hieruit kunnen worden afgeleid dat dit de gebruikelijke gang van zaken was en een ieders instemming had. De man kan dan niet achteraf om vergoeding van de door hem (te veel) betaalde kosten vragen.

Ook bij dit soort vorderingen geldt de verjaringstermijn van vijf jaren, en geldt in zijn algemeenheid dat het strijdig kan zijn met de redelijkheid en billijkheid die de verhouding tussen samenlevenden beheerst om aan het einde van de samenlevingsperiode 'de rekening te presenteren'.¹²

■ **Vermogensverschuivingen**

Het komt geregeld voor dat samenlevers hun gelden vermengen en er vermogensverschuivingen plaatsvinden, veelal zonder dat dit wordt bijgehouden. Denk bijvoorbeeld aan de vrouw die haar spaargeld aanwendt om een gedeelte van de verbouwing van de woning van de man te financieren, of de man die van zijn betaalrekening de nieuwe auto van de vrouw betaalt. Het gaat hier dus uitdrukkelijk niet om een gezamenlijke aankoop, zoals hiervoor is omschreven in het geval van de eenvoudige gemeenschap.

Wanneer de liefde is bekoeld en de partners uit elkaar gaan, komt men vaak tot het besef dat eigen geld is opgegaan aan de ander, en wil men dat terugvorderen.